

RAPPORT

Archeologisch onderzoek Nieuwstraat 113a te Gilze, gemeente Gilze en Rijen

Archeologische begeleiding (AB) en Proefsleuvenonderzoek (IVO-P)

GRA-rapport 2017.13

Opdrachtgever: Enviterra B.V.

Projectcode: ENV01816

Status: Definitief, 1.0

ISSN 2468-8258

Auteur	Paraaf sr. KNA controle	Datum
J. Bex	P. Fijma 	26-02-2018

Administratieve gegevens

Onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code	4041740100
Toponiem	Nieuwstraat 113a / Maalderij 't Stoom
Plaats	Gilze
Gemeente	Gilze en Rijen
Kadastrale aanduiding	Gilze en Rijen, sectie L, Perceel 2512
Provincie	Noord-Brabant
Kaartblad	50 E Gilze
Centrumcoördinaten	X = 124.071 / Y = 395.644
Oppervlakte	Ca. 1.600 m ²
Onderzoekskader	herontwikkeling, omgevingsvergunning
Uitvoeringsperiode veldwerk	week 15 - 2017
Uitvoeringsperiode uitwerking	april – juni 2017
Opdrachtgever	Enviterra B.V.
Uitvoerder	Greenhouse Advies B.V. Veldwerk: drs. J. Bex en drs. P. Fijma Huismanstraat 6 6851 GT Huissen jeffrey@greenhouse-advies.nl 06 – 1526 9196
Bevoegd gezag	Gemeente Gilze en Rijen mevr. I. de Roij, cluster RO van de ABG-organisatie Adviseur archeologie bevoegd gezag mevr. drs. F. Timmermans, Programmabureau Regio West-Brabant
Rapport goedgekeurd door BG	ja
Beheer en plaats documentatie (gedurende onderzoek)	Greenhouse Advies B.V. Huismanstraat 6 6851 GT Huissen

Samenvatting

In opdracht van Enviterra B.V. heeft Greenhouse Advies B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging voor het plangebied aan de Nieuwstraat 113a te Gilze (gemeente Gilze en Rijen). Het onderzoek heeft bestaan uit een archeologische begeleiding van de saneringswerkzaamheden en een proefsleuvenonderzoek.

Binnen het plangebied zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek en de archeologische begeleiding van de saneringsgraafwerkzaamheden geen archeologische aan een nederzetting gerelateerde sporen (periode Oude Steentijd tot Nieuwe tijd) aangetroffen. Wel is een restant van een loopgraaf aangetroffen, vermoedelijk uit de periode van de Tweede Wereldoorlog. De aanvankelijk hoge archeologische verwachting voor het gehele plangebied, met uitsluitel van de locatie van de loopgraaf, kan naar beneden worden bijgesteld tot laag.

Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven en de eveneens uitgevoerde archeologische begeleiding, wordt geadviseerd om binnen het plangebied enkel de loopgraaf verder te onderzoeken en de rest van het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.

Het vervolgonderzoek naar de loopgraaf kan bestaan uit het verder afwerken van het spoor met als doel meer over de achtergrond (datering en herkomst) te weten te komen. Hetzelfde geldt voor het metalen object of beplating, maakt deze deel intentioneel uit van de structuur / de loopgraaf of betreft dit (toch) een los object dat bij het dichtgooien in de loopgraaf is gedeponeerd. Voorgesteld wordt om niet opnieuw een Programma van Eisen op te laten stellen hiervoor maar het bestaande PvE als uitgangspunt te nemen met de eerder beschreven specifieke onderzoeksvragen als vraagstelling.

Procedure

Bovenstaand advies is ter beoordeling voorgelegd aan het bevoegd gezag, de gemeente Gilze en Rijen. Namens deze heeft het Programmabureau Regio West-Brabant als archeologisch deskundige het rapport op inhoud, conclusie en aanbeveling beoordeeld. Het bevoegd gezag heeft aangegeven zich te kunnen vinden in bovenstaand advies (zie Bijlage 3).

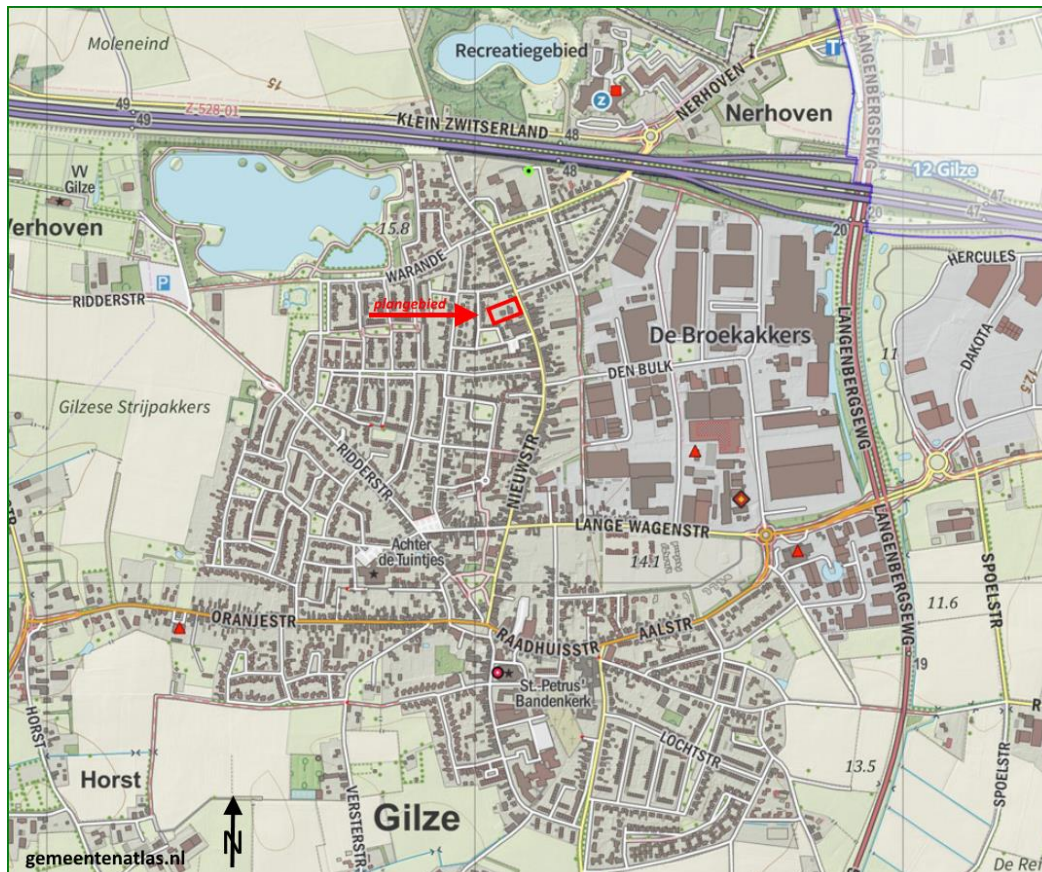
Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Aanleiding	5
1.3	Situatie plangebied	5
1.4	Doel en vraagstelling	6
1.5	Onderzoeksvragen	6
1.6	Werkwijze en leeswijzer	6
2	Voorgaand onderzoek	7
2.1	Archeologische context	7
2.2	Aanvulling op het bureauonderzoek	7
3	Methoden en technieken	9
3.1	Vorbereiding	9
3.1.1	Kabels en Leidingen	9
3.2	Veldwerk	9
3.3	Uitwerking	10
4	Sporen, structuren en vondsten	11
5	Beantwoording onderzoeksvragen	16
6	Waardering vindplaats	18
7	Conclusies en evaluatie	20
7.1	Conclusie	20
7.2	Advies	20
	Literatuur en bronnen	21
	Literatuur	21
	Databases, kaartmateriaal en websites	21
	Bijlage 1: Overzicht archeologische perioden	22
	Bijlage 2: Puttenplan op de luchtfoto en de Alle Sporenkaart (ASK)	23
	Bijlage 3: Beoordeling bevoegde overheid	24

1 Inleiding

1.1 Inleiding

In opdracht van Enviterra B.V. is door Greenhouse Advies B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd binnen het plangebied Nieuwstraat 113a te Gilze (gemeente Gilze en Rijen). Het onderzoek heeft bestaan uit een proefsleuvenonderzoek en de archeologische begeleiding van een sanering binnen één en hetzelfde perceel conform het PvE (Bex 2017). Het plangebied is weergegeven op Afbeelding 1.1.

Afbeelding 1.1: Het plangebied te Gilze (bron: gemeentenatlas.nl)

1.2 Aanleiding

Binnen het plangebied zal nieuwbouw (woningbouw) worden gerealiseerd. Hiervoor is een bestemmingsplanwijzing benodigd (van bedrijfsfunctie naar woonfunctie). Op basis van het eerder uitgevoerde bureauonderzoek¹ heeft de bevoegde overheid aangegeven dat binnen het plangebied ten minste een proefsleuvenonderzoek moest worden uitgevoerd ter opsporing van eventueel aanwezige archeologische waarden. Binnen delen van het plangebied diende tevens een sanering van de toplaag plaats te vinden. Omdat bij deze sanering mogelijk archeologische waarden verstoord of vernietigd zouden kunnen worden, diende deze sanering ook archeologisch begeleid te worden.

1.3 Situatie plangebied

Binnen het plangebied staat een Rijksmonument (Maalderij 't Stoom anno 1892). Dit gebouw zal in zekere mate gehandhaafd blijven en gedeeltelijk worden gerestaureerd en verbouwd. Het gebouw wordt niet bedreigd door de (sanerings)werkzaamheden. De archeologische verwachting binnen het plangebied is volgens het uitgevoerde bureauonderzoek voor alle perioden hoog. In de nabijheid zijn sporen van menselijke activiteiten aangetroffen uit de Oude Steentijd tot en met de Nieuwe Tijd, met een nadruk op de periode Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd.

¹ Schutte 2014. *Archeologisch bureauonderzoek Nieuwstraat 113a te Gilze in de gemeente Gilze-Rijen*. Rapportnummer 13043216. Econsultancy bv, Swalmen.

1.4 Doel en vraagstelling

Algemene doelstelling van het proefsleuvenonderzoek en de archeologische begeleiding van de sanering is het toetsen van de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek en het opsporen en in kaart brengen van de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied. Indien tijdens het onderzoek archeologische resten worden aangetroffen dan dient op basis van het veldonderzoek een waardering over de zogenoemde behoudswaardigheid te worden gegeven daaraan. Hiertoe dient zoveel mogelijk de inhoudelijke en fysieke kwaliteit (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) vast te worden gesteld.

De hoofdvraag van het onderzoek is tweeledig en luidt als volgt:

- Zijn er archeologisch resten aanwezig ter plaatse van het plangebied?
- Wat is de aard, omvang en ouderdom van eventuele archeologische resten?

1.5 Onderzoeksvragen

Ten behoeve van het archeologische onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen vastgesteld in het Programma van Eisen. De onderzoeksvragen dienen in het rapport beargumenteerd beantwoord te worden.

1. Hoe is de opbouw van het profiel (lithologische laagopvolging en bodemhorizonten)?
2. Wat was (waarschijnlijk) het niveau van het maaiveld in de onderscheiden archeologische perioden?
3. In welke mate en waar is de bodem in het plangebied verstoord?

Indien het onderzoek **geen** archeologische resten oplevert of categoriaal beperkte (bijvoorbeeld alleen losse diffuus verspreide vondsten), welke verklaring is hiervoor te geven?

Indien het onderzoek **wel** archeologische resten heeft opgeleverd:

4. Is er sprake van loopvlakken, ophogingslagen of cultuurlagen?
5. Welke sporen zijn te onderscheiden en wat is de vorm, spreiding, aard en conservering?
6. Welke fasering (relatieve en absolute datering) is in de vindplaats aan te brengen?
7. Welke mobiele vondsten zijn gedaan?
 - a. Om welke materialen, soorten, functies, aantallen, gewichten gaat het en uit welke context komen de vondsten?
 - b. Wat is de datering van de vondsten en waarop is de datering gebaseerd?
8. Wat is de vondstdichtheid (aantal scherven per m²) per vlak, per werkput en in het geheel? Zijn er plaatsen aan te wijzen met een opvallend grote vondstconcentratie en wat is de samenstelling ervan?
9. Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?
10. Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting over de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?
11. Hoe verhouden de conclusies zich tot de resultaten van het eerdere onderzoek of andere bekende gegevens?
12. Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?

1.6 Werkwijze en leeswijzer

Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 4.0 (protocol 4003 Inventariserend veldonderzoek (IVO-P) en protocol 4004 Opgraven), de KNA-Leidraad Proefsleuvenonderzoek versie 1.02 en het opgestelde Programma van Eisen (Bex 2017). De hierin geformuleerde eisen en randvoorwaarden zijn voor aanvang van de uitvoering vertaald naar een Plan van Aanpak (Bex 2017).

Het rapport is opgebouwd uit de hieronder genoemde hoofdstukken:

Hoofdstuk 1:	Inleiding
Hoofdstuk 2:	Voorgaand onderzoek
Hoofdstuk 3:	Methoden en technieken
Hoofdstuk 4:	Sporen, structuren en vondsten
Hoofdstuk 5:	Beantwoording onderzoeksvragen
Hoofdstuk 6:	Waardering vindplaats
Hoofdstuk 7:	Conclusie en aanbevelingen

Voor de in dit rapport gebruikte archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 1.

2 Voorgaand onderzoek

2.1 Archeologische context

Navolgend een samenvatting van het voorgaand bureauonderzoek (Schutte 2014).

Op de Bodemkaart is het terrein niet gekarteerd vanwege de ligging binnen de (oude) bebouwde kom. Afgaande op de gronden die in de nabijheid liggen zou binnen het plangebied een podzolgrond, een duinvaaggrond of zwarte enkeerdgrond kunnen voorkomen. De ondergrond bestaat in ieder geval uit zandgrond.

Het plangebied is naar verwachting vanaf de ontginning tot 1892 in gebruik geweest als landbouwgrond (akker). Vanaf 1892 behoorde het terrein bij de Maalderij 't Stoom.² Dit betreft thans een Rijksmonument.

De archeologische verwachting binnen het plangebied is volgens het uitgevoerde bureauonderzoek voor alle perioden hoog. In de nabijheid zijn sporen van menselijke activiteiten aangetroffen uit de Oude Steentijd tot en met de Nieuwe Tijd, met een nadruk op de periode Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd. Daartoe is geadviseerd vervolgonderzoek te laten plaatsvinden.

Eventueel aanwezige sporen kunnen een datering hebben uit de Oude Steentijd tot en met de Nieuwe tijd. Voor de vroege periode van de prehistorie kunnen sporen bestaan uit sporen van menselijke activiteiten zoals een spreiding van vuursteen of de aanwezigheid van voormalige haardplaatsen (houtschoolconcentraties). Voor de eventueel aanwezige sporen uit de sedentaire samenlevingen kunnen bestaan uit restanten of sporen van voormalige huisplattegronden, afvalkuilen, waterkuilen of waterputten en sporen van landgebruik en landinrichting. Crematieresten en inhumaties zijn niet uit te sluiten.

2.2 Aanvulling op het bureauonderzoek

Onderstaand twee afbeeldingen van bouwwerken binnen het plangebied. Het betreffen foto's uit het archief van het Brabants Historisch Informatie Centrum die zijn gemaakt in 1991. De huidige situatie komt nog, voor wat betreft het witte bakstenen hoofdgebouw, grotendeels overeen met de situatie zoals op onderstaande afbeelding (afb. 2.1) hoewel thans in een meer vervallen staat. De schuur of het houten bouwwerk (afb. 2.2) op het achtererf stond er niet meer ten tijde van de uitvoering van de sanering en het archeologische veldwerk.

Afbeelding 2.1 Foto vooraanzicht vanaf de Nieuwstraat.

² <http://www.rijksmonumenten.nl/monument/516969/maalderij-t-stoom/gilze/>

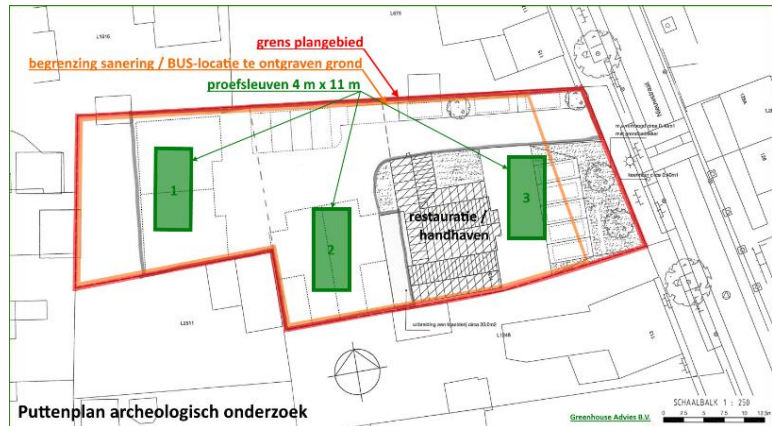
Afbeelding 2.2 De thans verdwenen schuur op het achtererf. Rechts in beeld de witte aanbouw van de maalderij. Op de achtergrond de huizen aan de Nieuwstraat.

Op het achterterrein zouden naar verluidt van de bewoner van het naastgelegen perceel diverse overkappingen hebben gestaan. Voorafgaande aan het onderzoek is een milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd. Daarbij werden resten steenkool in de ondergrond aangetroffen hetgeen onder meer aanleiding vormde voor de sanering.

3 Methoden en technieken

3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding op het vervolgonderzoek is een Programma van Eisen opgesteld (Bex 2017) dat vervolgens is goedgekeurd door de bevoegde overheid. Vervolgens is een puttenplan opgesteld, waarbij rekening is gehouden met een goede verspreiding van de beoogde proefsleuven binnen het plangebied. Daarmee kan een uitspraak gedaan worden over het gehele plangebied in het kader van de bestemmingsplanfase. De uiteindelijke locatie van de proefsleuven mocht volgens het PvE lichtelijk afwijken al naar gelang de plaatselijke omstandigheden of mogelijkheden. Daarbij diende rekening gehouden te worden met vervuiling of de toegankelijkheid van het terrein voor voertuigen vanuit het oogpunt van logistiek en veiligheid.

Afb. 3.1 Beoogd puttenplan (uit het PvA)

Het veldwerk diende te worden uitgevoerd onder saneringscondities, dat wil zeggen dat er gebruik gemaakt werd van een zogenoemde deco-unit en overalls. De sanering, waarbij binnen delen van het plangebied de bodemlaag tot ongeveer 30 cm –mv werd afgegraven, was leidend gedurende het veldwerk en wat betreft de aanpak en mogelijkheden voor het archeologisch veldwerk. Immers de vervuilde grond moest worden verwijderd volgens de wettelijke systematiek. Hierdoor moest dikwijls worden afgeweken van het beoogde archeologische puttenplan wat betreft locatie en dimensies.

Voorafgaand aan het veldwerk is een startoverleg georganiseerd waarin zowel vertegenwoordigers en betrokkenen van de bevoegde overheid (milieu), de saneerders als het opgravingsbedrijf aanwezig waren.

Er is geen lokaal meetsysteem uitgezet omdat gebruik is gemaakt van een 06dGPS-systeem.

3.1.1 Kabels en Leidingen

Binnen het plangebied bevonden zich enkele kabels en leidingen, met name de lokaal gebruikte leidingen naar de waterput of andere ondergrondse containers. De saneerder heeft de klic-melding gedaan en was verantwoordelijk voor de omgang en uitvoerbaarheid. Vele kabels en leidingen zijn verwijderd tijdens de sanering omdat deze los waren.

3.2 Veldwerk

Het veldwerk is uitgevoerd in week 15. Het gehele veldwerk stond onder leiding van een senior KNA archeoloog. Het veldteam heeft bestaan uit twee senior KNA Archeologen. Er zijn in totaal drie proefsleuven aangelegd ter hoogte van de beoogde locaties en daar waar dit vanwege de saneringsomstandigheden mogelijk was. In het westelijk deel van het terrein is de archeologische ontgraving van de ondergrond niet tot op het gele zand (moedermateriaal) doorgezet omdat op een hoger niveau een archeologisch sporenniveau is aangetroffen, zie verder. Totaal is ongeveer 150 m² (>9%) archeologisch vlak aangelegd en onderzocht. Alle saneringsontgravingen zijn archeologisch begeleid. Dit omvat het merendeel van het terrein, echter niet altijd tot op het gele zand.

Het archeologische vlak is onder leiding van een senior KNA-archeoloog aangelegd met behulp van een graafmachine met gladde bak. Tijdens de aanleg van het vlak is gebruikgemaakt van een metaaldetector. Het aangelegde vlak en de sporen zijn met een 06dGPS ingemeten. Er is daartoe geen gebruik gemaakt van een lokaal meetsysteem. Er is gestreefd om de afwijkingen in de meetresultaten van het gps maximaal 1 cm (x-y-z) te laten zijn. Aangetroffen grondsporen zijn gecoupeerd om de gaafheid, aard, ouderdom ervan vast te stellen. De coupes zijn getekend en/of gefotografeerd. Hierna is een representatief deel van alle sporen afgewerkt. Ter documentatie van de bodemopbouw en het landschap is per werkput een kolomopname vastgelegd.

3.3 Uitwerking

Na afloop van het veldwerk is geen evaluatierapport opgesteld. Dit is eerst afgestemd met de adviseur van de bevoegde overheid.³ De uitwerking heeft bestaan uit het digitaliseren en verwerken van de vlak-, profiel- en coupetekeningen; de interpretatie van de aangetroffen vondsten en structuren; vondstdeterminatie en het opstellen van een rapportage en synthese van de onderzoeksgegevens.

De vlakken zijn in het veld digitaal ingemeten. Dit betekent dat tijdens de uitwerking de tekeningen slechts op juistheid gecontroleerd dienden te worden en vervolgens samengevoegd zijn. De vlaktekeningen uit het veld zijn uitgewerkt tot het niveau van afzonderlijke sporen. Aan de sporen is voor zover mogelijk een typering en datering toegekend. Op basis van de interpretaties in het veld, is een aangetroffen structuur herkend. Deze kon in bepaalde mate worden gedetermineerd en gedateerd.

³ In overleg met: mevr. drs. F. Timmermans – regioarcheoloog (Programmabureau Regio West Brabant).

4 Sporen, structuren en vondsten

In de aangelegde drie proefsleuven⁴ zijn geen archeologische sporen of structuren aangetroffen. In proefsleuf 2 werden twee recente verstoringen aangetroffen, die deels zijn gesaneerd (vanwege de inhoud met paks). Waarschijnlijk betreft dit spoor een restant van een uitbraakgat en een voormalige locatie van een later uitgetrokken staander van de schuur die op het achterterf ter hoogte van deze locatie heeft gestaan (zie afbeelding 2.2). Deze sporen zijn zichtbaar op de onderstaande afbeelding van een gedeelte van het vlak van proefsleuf 2 (afb. 4.1). Deze sporen zijn verder niet archeologisch onderzocht, gedocumenteerd en afgewerkt.

Afbeelding 4.1: Foto van het vlak in proefsleuf 2 met de recente sporen S999.1 en S999.2.
Foto: Greenhouse Advies B.V.

De bodemopbouw bestond in de top uit een matig humeuze grijsbruine laag van matig grof zand. Op het maaiveld lagen geregeld concentraties van (sub)recent materiaal als baksteen, mortel, grind, glas, planten en plastics. Het is onduidelijk of deze grijsbruine bodemvorming het gevolg is van een lokaal natuurlijke genese (bijvoorbeeld door heide- of bosvorming) of dat deze bodem is ontstaan door het opbrengen van humeuze grond (landbouwdek of tuingrond). Er is geen sprake van een esdek, daarvoor is de humeuze toplaag te beperkt in dikte. De toplaag varieerde in waargenomen diktes van ongeveer 20 tot 40 cm. De overgang van de humeuze toplaag naar de onderliggende B- of BC-horizont verloopt geleidelijk. Hetzelfde geldt voor de overgang naar de C-horizont. De C-horizont bestaat uit lichtgeel tot beige matig grof (rond de 250 µm) zand.

⁴ Proefsleuf 1: ca. 33 m² / proefsleuf 2: ca. 38 m² en proefsleuf 3: ca. 35 m²

Onderstaande afbeeldingen zijn overzichtsfoto's van de vlakken van de proefsleuven 1 tot en met 3 met daarnaast de foto's van de (oost)profielen. De locaties van de profielen en de ligging van de proefsleuven staan weergegeven in de bijlagen (op de ASK). De proefsleuven zijn aangelegd (het vlak) tot in de top van de zogenoemde C-horizont of wel tot in de top van de overwegend onveranderde gele dekzandlaag.

Afbeeldingen 4.2 (links) en 4.3 (rechts) met daarop afgebeeld het vlak van proefsleuf 1 en de bodemopbouw in profiel 1.1.

Foto's: Greenhouse Advies B.V.

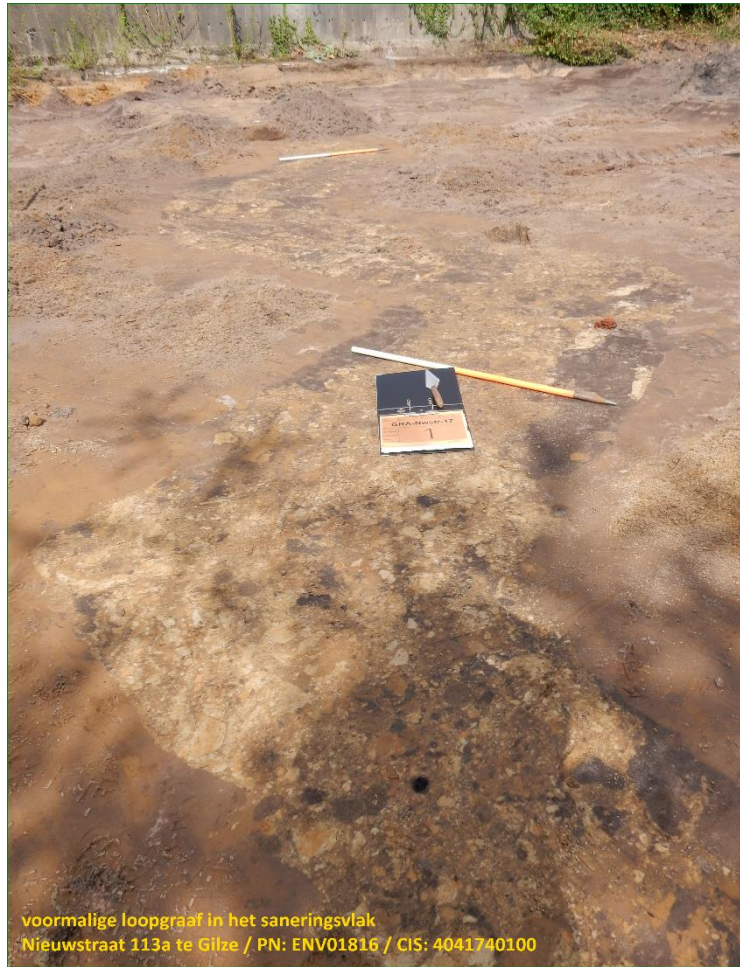
Afbeeldingen 4.4. (links) en 4.5 (boven) met daarop afgebeeld het profiel en het vlak in proefsleuf 2. Foto's: Greenhouse Advies B.V.

Afbeeldingen 4.6 (boven) en 4.7 (rechts) met daarop het profiel en het vlak van de proefsleuf aan de voorkant / straatzijde van het gebouw. Foto's: Greenhouse Advies B.V.

Op het achterterf werd direct ten westen van (de latere) proefsleuf 1 tijdens de relatief oppervlakkige saneringsontgraving van de bruinrijze vervuilde bovengrond een grondspoor aangetroffen die zich in het vlak manifesteerde als een ongeveer 13 m lang en 1 m tot 1,2 m breed zigzaggend patroon van gemêleerde grond in een verder bruine 'achtergrond' (afbeelding 4.8). Het spoor moet een restant van een voormalige loopgraaf zijn. De gemêleerde vulling is veroorzaakt door het willekeurig opvullen van de voormalige ontgraving met de eerder (daaruit?) opgegraven zandgrond waardoor er een gevlekt patroon is ontstaan van resten van de voormalige A-, B- en C-horizonten. Het noordelijk uiteinde van het spoor werd binnen het plangebied begrensd door de ingraving van de betonnen omheining⁵. De zuidelijke begrenzing van het spoor is eveneens niet geheel duidelijk omdat ter hoogte van het zuidelijk uiteinde van het spoor een 'diepe bak' is gezet voor de sanering van vervuilde grond. Onduidelijk is of de loopgraaf oorspronkelijk doorliep (ook buiten het plangebied) in bijvoorbeeld een hoger niveau of dat deze daadwerkelijk op dit punt eindigde. Nabij beide uiteinden van het spoor is een coupe op het spoor gezet (afbeelding 4.9 en 4.10). De loopgraaf heeft in ieder geval in het zuidelijk deel een relatief vlakke bodem hetgeen verwacht mag worden aangezien de bodem diende als loopvlak.

Afbeelding 4.8 : Restant van de voormalige loopgraaf. Foto: Greenhouse.

In het noordelijk deel werd tijdens de aanleg van de coupe een ijzeren beplating (of object) aangetroffen in de coupe. De metalen plaat (omvang onbekend) lijkt de contouren van de loopgraaf te volgen en kan dus bedoeld zijn als versteviging, goot of als ondergrond. Evengoed kan de metalen plaat (al dan niet al enigszins gebogen) in de lege loop- graaf gedeponeerd zijn en nadien zijn afgedekt door de grondopvulling van de loopgraaf waardoor deze zich in zekere mate naar de contouren van uitgraving te hebben gevormd. De randen van de plaat (bovenzijde) staan ongeveer 55 cm van elkaar af, de diepte van de 'goot' is ongeveer 30 tot 35 cm diep en is in het midden enigszins vlak met een breedte van ongeveer 15 cm. Het metaal is ongeveer 2 à 3 mm dik, is sterk geroest maar nog stevig. Er lijkt geen (duidelijke of intentionele) verdikte of bewerkte rand aan te zitten. Ook werden geen stempels, belettering of andersoortige herkenningstekens op het object waargenomen. Het object bleek, ook bij een wat verdere uitgraving, onwrikbaar waarna gekozen is het object *in situ* te laten.⁶

In de opvulling van het spoor of in de grond rondom werd tijdens de (beperkte) afwerking geen materiaal gevonden of andere aanwijzingen aangetroffen die op een bepaalde mogelijke ouderdom of herkomst van de loopgraaf doet wijzen. Het gebied rond Gilze kent echter diverse militaire activiteiten uit de Nieuwe of Moderne Tijd, die wellicht de herkomst van de loopgraaf kunnen verklaren. Zo heeft er bijvoorbeeld infanterie van generaal Spinola (voorafgaande aan het Beleg van Breda in 1624-25) bij Gilze gebivakkeerd maar hebben er ook in de periode voorafgaande aan de Tiendaagse veldtocht (tegen de Belgische Opstand in 1831) militaire

⁵ Van L of T-stukken.

⁶ Voor een eventuele vervolgfase van het onderzoek daar dit een proefsleuvenonderzoek betrof. Er is tijdens het veldwerk contact gezocht met de archeologisch deskundigen / adviseurs en betrokkenen van de bevoegde overheid. Gedurende de looptijd van het veldonderzoek op locatie is over een doorstart geen afstemming gevonden.

oefeningen plaatsgevonden (oefenen in het aanleggen van loopgraven?) in het gebied bij Gilze. Ook in de periode van de Eerste Wereldoorlog zouden militaire activiteiten hebben plaatsgevonden rond de voorgangers van de vliegbasis Gilze-Rijen. De aangetroffen loopgraaf doet echter gezien het voorkomen van het kort zigzaggende patroon sterk lijken op een loopgraaf uit de Tweede Wereldoorlog. De Duitse bezetter vorderde in deze conflictperiode diverse gebouwen in het gebied rond 'Fliegerhorst Gilze Rijen' voor de opslag van munitie en andere voorraad. Mogelijk is het gebouw van de Maalderij ook gevorderd en ingezet als opslag of diende het vanwege een andere reden beschermd te worden en is zodoende voorzien van een verdedigingswerk met loopgraaf.⁷ Het gebied ten westen van dit terrein was toen nog niet bebouwd en direct grenzend ten noorden lag voorheen een weg die vanuit het westen op de doorgaande weg Nieuwstraat aansloot (afb. 4.12).

Afbeelding 4.9: Coupe zuidelijk uiteinde spoor / loopgraaf

Afb. 4.10: Coupe spoor loopgraaf ter hoogte van het noordelijk uiteinde met het metalen object / beplating.

Afbeelding 4.11 : Metalen object in de loopgraaf. Foto's: Greenhouse Advies B.V.

Afb. 4.12 : Topografische kaart WO2
Locatie loopgraaf in blauw kader

⁷ Bron: www.tijdmachinegilzerijen.nl

5 Beantwoording onderzoeksvragen

Op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek en de archeologische begeleiding van de sanering op de locatie Nieuwstraat 113a te Gilze kunnen de onderzoeksvragen als volgt worden beantwoord.

1. *Hoe is de opbouw van het profiel (lithologische laagopvolging en bodemhorizonten)?*

Antwoord: De toplaag binnen het archeologisch onderzochte deel van het plangebied bestaat uit een bruinigrijze matig humeuze geroerde laag van matig grof zand. Deze varieert in dikte van ongeveer 20 cm tot maximaal zo'n 40 cm. De toplaag loopt veelal redelijk geleidelijk over in een matig roestige lichtbruine laag van matig grof zand. Deze overwegend ongeroerde bodemhorizont is door inspoeling gevormd. De dikte varieert van 20 cm tot zo'n 45 cm en loopt ook geleidelijk over in de onderliggende laag. Die onderliggende laag bestaat uit het ongeroerde moedermateriaal (C-horizont) bestaande uit beige tot lichtgeel matig grof zwak lemig zand. De top hiervan ligt rond de +14 m NAP op het achterterrein (westen) en rond de +13,7 m NAP aan de voorzijde (oosten).

2. *Wat was (waarschijnlijk) het niveau van het maaiveld in de onderscheiden archeologische perioden?*

Antwoord: De loopgraaf is pas waargenomen onder de bruinigrijze toplaag. Mogelijk manifesteerde dit spoor zich al wel in de sterk geroerde toplaag. Indien de loopgraaf een datering heeft in de Tweede Wereldoorlog ligt het in de lijn der verwachting dat het toenmalige maaiveld in meer of minder gelijke mate overeenkomt met het huidige of recent nog aanwezige maaiveld (want thans gesaneerd).

3. *In welke mate en waar is de bodem in het plangebied verstoord?*

Antwoord: Binnen het gehele plangebied is de toplaag verstoord. De onderliggende grondlagen (roestige zandlaag en de C-horizont) zijn binnen het terrein voor het merendeel niet verstoord, op enkele uitbraakgaten en locaties van standers na.

*Indien het onderzoek **geen** archeologische resten oplevert of categoriaal beperkte (bijvoorbeeld alleen losse diffuus verspreide vondsten), welke verklaring is hiervoor te geven?*

Antwoord: De ondergrond van het plangebied is overwegend onverstoord waardoor de verwachting zou zijn dat eventueel aanwezige archeologische waarden ook niet of nauwelijks verstoord zouden zijn. Echter op basis van de steekproef (proefsleuvenonderzoek en een gedeeltelijke begeleiding van de saneringsontgravingen) werden binnen het plangebied geen archeologische (bewonings)resten, op de loopgraaf na, aangetroffen omdat deze er vermoedelijk überhaupt niet voorkomen of voorkwamen. In de toplagen en bij de aanleg van de proefsleuven werden ook geen archeologische indicatoren aangetroffen die wijzen op een voormalige of nabije archeologische vindplaats.

Indien het onderzoek **wel** archeologische resten heeft opgeleverd:

4. *Is er sprake van loopvlakken, ophogingslagen of cultuurlagen?*

Antwoord: Er is binnen het plangebied in relatie tot de aangetroffen loopgraaf geen sprake (meer) van loopvlakken, ophogingslagen of eenduidige cultuurlagen.

5. *Welke sporen zijn te onderscheiden en wat is de vorm, spreiding, aard en conservering?*

Antwoord: Het enige spoor dat werd aangetroffen bestond uit de restanten van een voormalige loopgraaf, vermoedelijk uit de Tweede Wereldoorlog, op het achterterrein (westen). Dit zigzag-lopend spoor was binnen de onderzoeksgrenzen ongeveer 13 m lang en gemiddeld 1-1,2 m breed en had 5 'knikken'. Vermoedelijk was deze loopgraaf oorspronkelijk langer maar werd, in ieder geval aan de noordkant, onderbroken door de betonnen omheining van het terrein. De onderkant van het spoor, dat wil zeggen de onderste 20-50 cm, was nog redelijk tot goed geconserveerd. Het merendeel van de oorspronkelijke ontgraving (loopgraaf) evenals de doorgaans bijbehorende aardewal (van uitgegraven grond) was niet meer aanwezig.

6. *Welke fasering (relatieve en absolute datering) is in de vindplaats aan te brengen?*

Antwoord: Er is geen fasering aan te brengen binnen de vindplaats omdat er één spoor werd aangetroffen.

7. *Welke mobiele vondsten zijn gedaan?*

Antwoord: Enkel in de proefsleuf werd een ijzeren beplating van onbekende aard of herkomst aangetroffen. Deze leek gerelateerd te zijn aan de loopgraaf en niet gerekend te moeten worden als zogenoemde mobiele

vondst. Mogelijk is deze metalen plaat in de loopgraaf gedeponneerd voorafgaande aan de opvulling hiervan en heeft deze geen relatie met de loopgraaf en is daarmee juist wel een mobiele vondst. Bij het gedeeltelijk blootleggen van het object in deze inventariserende fase van het archeologische onderzoek leek het object niet eenvoudig te lichten en is gekozen het object (voorlopig) *in situ* te laten.

- c. *Om welke materialen, soorten, functies, aantallen, gewichten gaat het en uit welke context komen de vondsten?*

Antwoord: Niet van toepassing, zie voorgaande onderzoeksvraag 7.

- d. *Wat is de datering van de vondsten en waarop is de datering gebaseerd?*

Antwoord: Indien de loopgraaf een datering heeft in de Tweede Wereldoorlog is de metalen plaat uit die periode of van latere datum maar in ieder geval voor het aanvullen van de loopgraaf, vermoedelijk korte tijd na afloop van de oorlog.

8. *Wat is de vondstdichtheid (aantal scherven per m²) per vlak, per werkput en in het geheel? Zijn er plaatsen aan te wijzen met een opvallend grote vondstconcentratie en wat is de samenstelling ervan?*

Antwoord: Niet van toepassing

9. *Wat is de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?*

Antwoord: De onderkant van de loopgraaf (het spoor) is nog binnen het plangebied aanwezig evenals de metalen beplating / object. De inhoudelijke kwaliteit van het spoor is in wetenschappelijk opzicht -indien de herkomst uit de Tweede Wereldoorlog stamt - in deze fase van het archeologisch onderzoek, na de vaststelling van de eertijdse aanwezigheid daarvan, beperkt.

10. *Is er een verwachting dat buiten het nu onderzochte gebied nog resten van deze vindplaats aanwezig zijn en wat is de verwachting over de fysieke en inhoudelijke kwaliteit daarvan?*

Antwoord: Verwacht wordt dat er niet of nauwelijks nog resten van dezelfde vindplaats (de loopgraaf) aanwezig zijn buiten het plangebied. Rondom het plangebied hebben na de Tweede Wereldoorlog verschillende bodemroeringen plaatsgevonden; de weg ten noorden is verdwenen, er is een omheining geplaatst met daarachter huizen met tuinen, bijgebouwtjes en bestrating gerealiseerd. De verwachting is dat, indien de loopgraaf al doorliep, deze oorspronkelijk niet de weg heeft gekruist of vanwege de relatief oppervlakkige ligging (in de bodem) deze lagen al zijn verstoord of vernietigd.

11. *Hoe verhouden de conclusies zich tot de resultaten van het eerdere onderzoek of andere bekende gegevens?*

Antwoord: Er is voorafgaande aan het veldonderzoek enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Daaruit kwam een middelhoge tot hoge verwachting naar voren van alle perioden, niet specifiek de Tweede Wereldoorlog. Er werden geen archeologische waarden van vóór de Nieuwe of Moderne tijd aangetroffen.

12. *Welke strategische en methodische aanbevelingen kunnen worden gegeven voor vervolgonderzoek, zowel binnen dit onderzoeksgebied als in aangrenzende of naburige percelen?*

Antwoord: Er wordt geadviseerd de loopgraaf verder te documenteren en af te werken met gebruikmaking van het bestaande Programma van Eisen (eventueel met een korte aanvulling) indien deze niet *in situ* behouden kan blijven. Daarbij dient men zich te richten op het trachten te achterhalen van de datering van de loopgraaf en de aanwezigheid van mogelijke vondsten in de vulling (datering, herkomst, specifieke bezetting, etc.). Bovendien dient meer over de aard – in de breedste zin – van het ijzeren object te worden achterhaalt.

6 Waardering vindplaats

De waardering is normaal gesproken een wezenlijke stap om de behoudenswaardigheid van de vindplaats te bepalen en tot advisering van eventueel noodzakelijk vervolgonderzoek te komen. Deze waardering vindt plaats op basis van de criteria en procedures zoals beschreven in de KNA 4.0 (protocol VS06 Waarderen). Om de vindplaats te waarderen, moet worden gekeken welke waardestellende elementen op de vindplaats aanwezig zijn en wat de kwaliteit daarvan is. Vervolgens wordt dit afgezet tegen de reeds beschikbare kennis over vergelijkbare sites in de regio en in de betreffende periode. De waardering bestaat uit een drietal stappen, te weten:

1. Waardering op basis van belevingsaspecten;
2. Waardering op basis van fysieke criteria;
3. Waardering op basis van inhoudelijke criteria.

Voor het onderhavige plangebied is de waardering toegepast voor de aangetroffen loopgraaf en specifiek voor de daarin gevonden ijzeren object.

Belevingsaspecten

Er zijn waardestellende elementen aanwezig op basis waarvan een kwalitatieve belevingswaarde slechts deels opgesteld kan worden, namelijk ten aanzien van het criterium herinneringswaarde.

Fysieke kwaliteit

Hieronder wordt verstaan de mate waarin archeologische resten en vondsten nog intact en in hun oorspronkelijke staat en context aanwezig zijn. Hierbij gelden twee criteria, te weten gaafheid en conservering. Over de specifieke gaafheid en conservering van het ijzeren object kunnen geen duidelijke uitspraken worden gedaan aangezien het tijdens het onderzoek niet is geborgen. Het object bevindt zich nog in situ.

Inhoudelijke kwaliteit

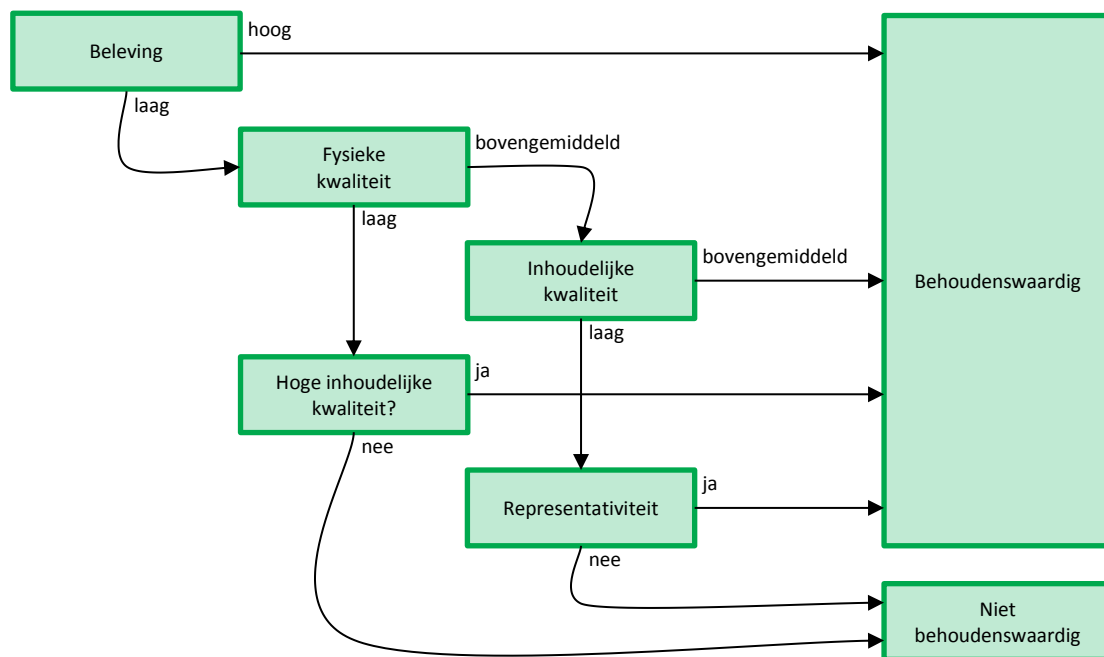
Hierbij worden de volgende criteria onderscheiden: zeldzaamheidswaarde, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit. Ook met betrekking tot de inhoudelijke kwaliteit kunnen geen duidelijke scores worden gegeven doordat niet precies duidelijk is wat het ijzeren object precies is.

De waardering van de vindplaats wordt normaal gesproken in Tabel 6.1 weergegeven en beknopt toegelicht. Op basis van de scores wordt in het daaropvolgende stroomdiagram weergegeven of de vindplaats behoudenswaardig is (zie Afbeelding 6.1).

Op basis van bovenstaand kan Tabel 6.1 niet worden ingevuld. Het vervolgonderzoek moet meer duidelijkheid geven over de fysieke en inhoudelijke kwaliteit van de loopgraaf en met name het ijzeren object daarin.

Criterium	score	opmerkingen
Beleving		
Schoonheid	nvt	
Herinneringswaarde		
Fysieke kwaliteit		
Gaafheid	3 2 1	
Conservering	3 2 1	
Inhoudelijke kwaliteit		
Zeldzaamheid	3 2 1	
Informatiewaarde	3 2 1	
Ensemblewaarde	3 2 1	
Representativiteit	nvt	

Tabel 6.1 Waarderingstabel vindplaats Nieuwstraat 113a te Gilze. (3=hoog, 2=midden, 1=laag)

Afbeelding 6.1 Stroomdiagram waardering vindplaats Nieuwstraat 113a te Gilze.

7 Conclusies en evaluatie

7.1 Conclusie

Binnen het plangebied aan de Nieuwstraat 113a te Gilze zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek en de archeologische begeleiding van de saneringsgraafwerkzaamheden geen archeologische aan een nederzetting gerelateerde sporen (periode Oude Steentijd tot Nieuwe tijd) aangetroffen. Wel is een restant van een loopgraaf aangetroffen, vermoedelijk uit de periode van de Tweede Wereldoorlog. De aanvankelijk hoge archeologische verwachting voor het gehele plangebied, met uitsluitel van de locatie van de loopgraaf, kan naar beneden worden bijgesteld tot laag.

7.2 Advies

Op basis van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven en de eveneens uitgevoerde archeologische begeleiding, wordt geadviseerd om binnen het plangebied enkel de aangetroffen loopgraaf verder te onderzoeken, omdat deze waarschijnlijk niet ongestoord in situ kan blijven, en de rest van het plangebied vrij te geven voor het aspect archeologie.

Het vervolgonderzoek naar de loopgraaf kan bestaan uit het verder afwerken van het spoor met als doel meer over de achtergrond (datering en herkomst) te weten te komen. Hetzelfde geldt voor het metalen object of beplating, maakt deze deel intentioneel uit van de structuur / de loopgraaf of betreft dit (toch) een los object dat bij het dichtgooien in de loopgraaf is gedeponeerd. Voorgesteld wordt om niet opnieuw een Programma van Eisen op te laten stellen hiervoor maar het bestaande PvE als uitgangspunt te nemen met (eventueel als aanvulling / addendum) de eerder beschreven specifieke onderzoeksvragen als vraagstelling.

Procedure

Bovenstaand advies is ter beoordeling voorgelegd aan het bevoegd gezag, de gemeente Gilze en Rijen. Namens deze heeft het Programmabureau Regio West-Brabant als archeologisch deskundige het rapport op inhoud, conclusie en aanbeveling beoordeeld. Het bevoegd gezag heeft aangegeven zich te kunnen vinden in bovenstaand advies (zie Bijlage 3).

Literatuur en bronnen

Literatuur

Bex, J., 2017. *Archeologisch onderzoek Nieuwstraat 113a te Gilze, gemeente Gilze en Rijen*. Programma van Eisen (AB en IVO-P). Greenhouse Advies B.V. – Huissen.

Centraal College van Deskundigen, 2016. Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.0. SIKB, Gouda.

Schutte, A.H., 2014. *Archeologisch bureauonderzoek Nieuwstraat 113a te Gilze in de gemeente Gilze-Rijen*. Rapportnummer 13043216. Econsultancy B.V., Swalmen.

Databases, kaartmateriaal en websites

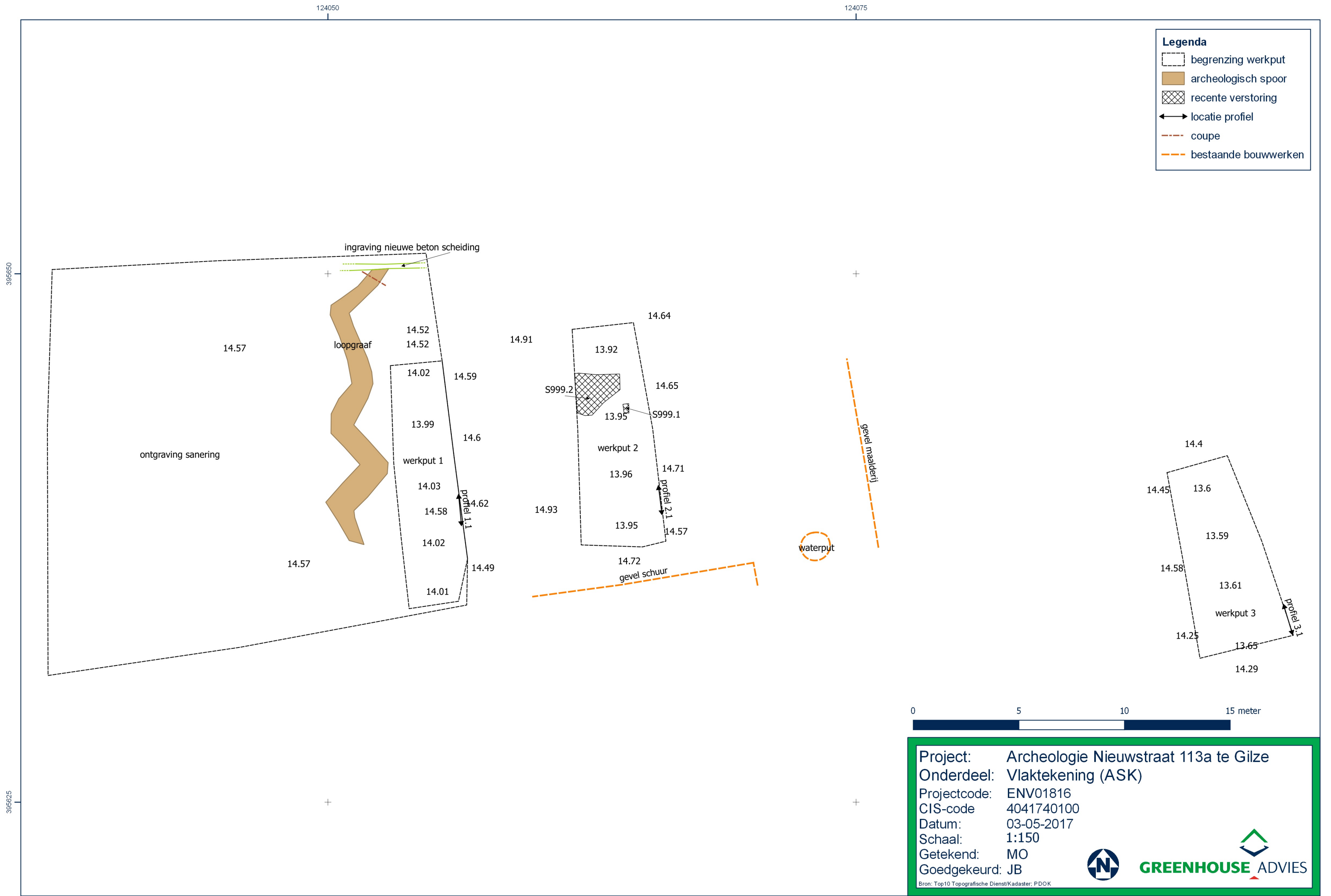
- Archeologisch beleid gemeente Gilze en Rijen;
- Archis3 (onderzoeksmelding);
- Brabants Historisch Informatie Centrum - www.bhic.nl - (oud beeldmateriaal afb. 2.1 en 2.2);
- Programmabureau Regio West-Brabant (contactpersoon: F. Timmermans);
- www.rijksmonumenten.nl (informatie Maalderij);
- www.tijdmachinegilzerijen.nl/ (vorderingen bezetter WO2);
- www.topotijdreis.nl (oud kaartmateriaal).

Bijlage 1: Overzicht archeologische perioden

Archeologische periode	Begin	Eind
Nieuwe tijd	Vanaf 1500	-
Middeleeuwen		
Laat	1050	1500
Vroeg	450	1050
Romeinse tijd		
Laat	270	450
Midden	70 na Chr.	270
Vroeg	12 voor Chr.	70 na Chr.
IJzertijd		
Laat	250 voor Chr.	12 voor Chr.
Midden	500 voor Chr.	250 voor Chr.
Vroeg	800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd		
Laat	1100 voor Chr.	800 voor Chr.
Midden	1800 voor Chr.	1100 voor Chr.
Vroeg	2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum		
Laat	2850 voor Chr.	2000 voor Chr.
Midden	4200 voor Chr.	2850 voor Chr.
Vroeg	5300/4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
Mesolithicum		
Laat	6450 voor Chr.	5300/4900 voor Chr.
Midden	7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
Vroeg	8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum		
Laat	35.000 voor Chr.	8800 voor Chr.
Midden	300.000 voor Chr.	35.000 voor Chr.
Vroeg	-	Tot 300.000 voor Chr.

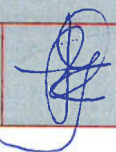
Bijlage 2: Puttenplan op de luchtfoto en de Alle Sporenkaart (ASK)

Bijlage 3: Beoordeling bevoegde overheid

Beoordeling rapport	Plangebied	Gilze-Nieuwstraat 113a	
	Gemeente	Gilze en Rijen	
	Type onderzoek	IVO-Proefsleuven en Archeologische Begeleiding	
	Opsteller	Greenhouse Advies	

Rapport	J. Bex, 2017: Archeologisch onderzoek Nieuwstraat 113a te Gilze, gemeente Gilze en Rijen Archeologische begeleiding (AB) en Proefsleuvenonderzoek (IVO-P), <i>GRA-rapport 2017.13</i> . Versie concept d.d. 13-6-2017		
Algemene informatie	Procedure: bestemmingsplanwijziging Aanleiding: nieuwbouw Oppervlakte plangebied: 1600 m ² OM-nummer: 4041740100		
Conclusie rapport	De rapportage van het archeologische onderzoek is goed uitgevoerd en op bijna alle punten voldoet het aan de in de KNA 4.0 gestelde eisen. Tijdens het onderzoek is een loopgraaf met in elk geval een groot metalen artefact aangetroffen. Vermoedelijk stamt de loopgraaf uit de Tweede Wereldoorlog, maar dit moet nog nader bepaald worden. De auteur heeft goed beargumenteerd hoe en waarom hij tot het gegeven selectieadvies gekomen is. Ik heb nog een enkele opmerking die in het rapport aangepast moeten worden.		
Waardering rapport	Het advies aan de gemeente Gilze en Rijen is om in te stemmen met het rapport en met inbegrip van de verwerking van onderstaande opmerkingen om te zetten naar een definitieve versie. Graag ontvang ik rechtstreeks van de archeologisch uitvoerder een <u>digitaal</u> exemplaar van het definitieve rapport.		
Adviseur	Mevr. drs. L. (Leonie) Weterings-Korthorst Tel. 076-5027229, leonie.weterings@west-brabant.eu	Etten-Leur, 22-6-2017	
Beoordeling rapport Gemeente	De gemeente Gilze en Rijen stemt in met het rapport en met inbegrip van de verwerking van onderstaande opmerkingen om te zetten naar een definitieve versie. Graag ontvangen de gemeente en haar adviseur (RWB) rechtstreeks van de archeologisch uitvoerder het verbeterde rapport. Gemeente Gilze en Rijen, beleidsmedewerkers RO mevrouw I. de Roij, lsedeRoij@abg.nl RWB, regioarcheologe mevrouw F. Timmermans, floor.timmermans@west-brabant.eu en RWB, regioarcheologe mevrouw L. Weterings-Korthorst, leonie.weterings@west-brabant.eu		
Bevoegde overheid	Burgemeester en wethouders van de gemeente Gilze en Rijen, namens dezen, Ilse de Roij – van Gool	Rijen, 05-07-2017	

Opmerkingen

Algemeen

- In het rapport ontbreekt de waardering van de vindplaats conform KNA 4.0 specificatie VS06 Waarderen. Deze dient nog toegevoegd te worden.
- Vooruitlopend op de toe te voegen waardering, acht ik de loopgraaf behoudenswaardig en geadviseerd wordt om deze *ex situ* te behouden.

Advies selectiebesluit	Plangebied	Gilze-Nieuwstraat 113a	
	Gemeente	Gilze en Rijen	
	Type onderzoek	IVO-Proefsleuven en Archeologische Begeleiding	
	Opsteller	Greenhouse Advies	

Rapport	J. Bex, 2017: Archeologisch onderzoek Nieuwstraat 113a te Gilze, gemeente Gilze en Rijen Archeologische begeleiding (AB) en Proefsleuvenonderzoek (IVO-P), <i>GRA-rapport 2017.13</i> . Versie concept d.d. 13-6-2017		
Conclusie rapport	De rapportage van het archeologische onderzoek is goed uitgevoerd en op bijna alle punten voldoet het aan de in de KNA 4.0 gestelde eisen. Tijdens het onderzoek is een loopgraaf met in elk geval een groot metalen artefact aangetroffen. Vermoedelijk stamt de loopgraaf uit de Tweede Wereldoorlog, maar dit moet nog nader bepaald worden. De auteur heeft goed beargumenteerd hoe en waarom hij tot het gegeven selectieadvies gekomen is. Ik heb nog een enkele opmerking die in het rapport aangepast moeten worden.		
Waardering rapport	Het advies aan de gemeente Gilze en Rijen is om in te stemmen met het rapport en met inbegrip van de verwerking van de in de beoordeling genoemde opmerkingen om te zetten naar een definitieve versie. Graag ontvang ik rechtstreeks van de archeologisch uitvoerder een <u>digitaal</u> exemplaar van het definitieve rapport.		
Adviseur	Mevr. drs. L. (Leonie) Weterings-Korthorst Tel. 076-5027229, leonie.weterings@west-brabant.eu	Etten-Leur, 22-6-2017	

Advies selectiebesluit

De aangetroffen loopgraaf acht de regioarcheologe behoudenswaardig en zal *ex situ* behouden dienen te blijven. Pas nadat het terrein veilig is bevonden m.b.t. tot explosieven, dan is mijn advies om het een definitief waarderend onderzoek uit te voeren dat zich beperkt tot de omvang van de werkzaamheden voor de bouwput(ten). Om kosten te besparen en om dubbel grondverzet te voorkomen, kan het bestaande PvE simpelweg uitgebreid worden met een addendum voor de werkzaamheden. Ook adviseer ik om de loopgraaf verder te documenteren tijdens de aanleg van de bouwput. Dit kunnen ontwikkelaar en Greenhouse eenvoudig met elkaar afstemmen. Ik vind het ook prima als er een addendum op het voorgelegde rapport komt of een aangevulde volgende versie.

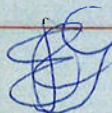
De overige delen van het plangebied zijn vrij van het aspect archeologie. **Let wel:** als men tijdens bouw- of andere werkzaamheden ondanks vooronderzoek toch op archeologische resten stuit, dan moet dit volgens artikel Artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2016 zo spoedig mogelijk gemeld worden bij de Minister van OC&W (de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Infodesk email: info@cultureelerfgoed.nl of tel: 033-4217456), In dit geval kan het ook bij de ABG gemeenten (mevr. I. de Roij lsedeRoij@abg.nl).

Selectiebesluit

De aangetroffen loopgraaf wordt behoudenswaardig geacht. Met Behoud Ex situ kan ingestemd worden. Voorafgaand aan het vervolg van het archeologisch onderzoek dient ter plaatse een explosievenonderzoek plaats te vinden. Pas nadat het terrein veilig is bevonden m.b.t. tot explosieven, kan een definitief waarderend onderzoek, dat zich beperkt tot de omvang van de werkzaamheden voor de bouwput(ten), uitgevoerd worden.

Om kosten te besparen en om dubbel grondverzet te voorkomen, kan het bestaande PvE simpelweg uitgebreid worden met een addendum voor de werkzaamheden. Het addendum dient vooraf aan de werkzaamheden goed gekeurd te worden door de gemeente. De loopgraaf dient verder te worden documenteren tijdens de aanleg van de bouwput. Dit kunnen ontwikkelaar en Greenhouse eenvoudig met elkaar afstemmen. Een addendum op het voorgelegde rapport komt of een aangevulde volgende versie is prima.

De overige delen van het plangebied zijn vrij van het aspect archeologie. **Let wel:** als men tijdens bouw- of andere werkzaamheden ondanks vooronderzoek toch op archeologische resten stuit, dan moet dit volgens artikel Artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2016 zo spoedig mogelijk gemeld worden bij de Minister van OC&W (de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Infodesk email: info@cultureelerfgoed.nl of tel: 033-4217456), In dit geval kan het ook bij de ABG gemeenten (mevr. I. de Roij lsedeRoij@abg.nl).

Bevoegde overheid	Burgemeester en wethouders van de gemeente Gilze en Rijen, namens dezen, Mevr. I. De Roij – van Gool, 088-3821091, lsederioij@abg.nl	Rijen, 05-07-2017	
--------------------------	--	----------------------	---